

Oana NESTERIUC

AFIRMAȚIA și NEGAȚIA *în* LIMBA ROMÂNĂ

COLECȚIA
DIMENSIUNI
CULTURALE

Oana NESTERIUC

AFIRMAȚIA ȘI NEGAȚIA ÎN
LIMBA ROMÂNĂ

EDITURA **LUMEN**
în elita editurilor românești

AFIRMAȚIA ȘI NEGAȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ
Oana NESTERIUC

Copyright Editura Lumen, 2018
Iași, Țepeș Vodă, nr.2

Editura Lumen este acreditată CNCS

edituralumen@gmail.com
prlumen@gmail.com

www.edituralumen.ro
www.librariavirtuala.com

Redactor: Roxana Demetra STRATULAT
Design copertă: Roxana Demetra STRATULAT

Reproducerea oricărei părți din prezentul volum prin fotocopiere, scanare, multiplicare neautorizată, indiferent de mediul de transmitere, este interzisă.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NESTERIUC, OANA

Afirmația și negația în limba română / Oana Nesteriuc. - Iași :

Lumen, 2018

ISBN 978-973-166-503-0

811.135.1

Oana NESTERIUC

**AFIRMAȚIA ȘI NEGAȚIA ÎN
LIMBA ROMÂNĂ**

LUMEN, 2018

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

Cuprins

I. Noțiuni generale privitoare la limbă și gândire.....	7
II. Afirmarea și negația în logică.....	13
III. Afirmarea și negația în lingvistică.....	37
IV. Concluzii	149
IZVOARE.....	155
BIBLIOGRAFIE	159

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

I. Noțiuni generale privitoare la limbă și gândire

1. Preocupându-ne de raporturile existente, pe de o parte, între *limbă, vorbire, gândire* și, pe de altă parte, între *limbă și limbaj*, am pornit de la premisa că o *limbă* este un sistem de semne, instituționalizat social¹, „un sistem de semne ce exprimă idei”² sau un „instrument al *gândirii*”³, în timp ce *limbajul* - ca „unitate dintre *vorbire și gândire*”⁴ sau „facultatea *vorbirii*”⁵, un fenomen complex, care îndeplinește două funcții principale:

a. sistem de răspunsuri prin care vorbitorii comunică unul cu altul (comunicare interindividuală);

b. sistem de răspunsuri care facilitează gândirea și acțiunea individului (comunicare intraindividuală)⁶. *Limbajul* permite *gândirii* să fixeze datele dobândite prin senzații și percepții⁷, dar și creează semne, reprezentând lucruri și stări din realitatea materială, dar deosebite între ele.⁸ Se consideră că

¹ J.B. Carrol, *Limbaj și gândire*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979 [*Carrol, Lbj. gând.*], p. 14

² F. de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, Editura „Cuvântul nostru”, Suceava, 1998

³ *Tratat de lingvistică generală*, Editura Academiei R.S.R., București, 1971 [*Tratat L.*]

⁴ H. Wald, *Realitate și limbaj*, Editura Academiei R.S.R., București, 1968 [*H. Wald, Realit. lbj.*], p.44

⁵ L. Wald, *Sisteme de comunicare umană*, Editura Științifică, București, 1973, p. 7

⁶ *Carrol, Lbj. gând.*, p.10

⁷ *H. Wald, Realit. lbj.*, p. 47

⁸ Cf. Al. Rosetti, *Lingvistica modernă*, LR, XVI (1967), nr. 4, p. 289; vezi și I. Oprea, *Lingvistică și filozofie*, Institutul European, Iași, 1992 [*Oprea, Lingv. filozof.*], p. 49: „Limba participă la formarea și la manifestarea conștiinței umane în diferite modalități prin realizarea unor structuri profunde foarte complexe. În linii generale, aceste modalități se relevă prin două aspecte de bază: 1) nominația și 2) comunicarea. *Nominația* reprezintă forma desăvârșită

limba reprezintă suportul *gândirii*, iar *gândirea* se sprijină pe *limbă*.⁹ Definită ca „studiul legilor formale ale raționării, legi apte să ne ducă de la propoziții adevărate numai la propoziții adevărate,”¹⁰ știința logicii identifică legi care stau la baza structurării *gândirii*.¹¹

NOTĂ. *Concepem limba ca o structură care se definește printr-un ansamblu de coduri utilizate pentru a transmite o anumită cantitate de informații în relațiile dintre membrii unei comunități. Structura sa constă într-o ierarhie de niveluri [vezi S. Stati, Structura propoziției, SCL, XIV (1963), nr. 2, p. 153 – 165] în care fiecare unitate a unui nivel este constituită, în general, din unități ale nivelului inferior și participă la formarea unităților de nivel imediat superior. Formularea și exprimarea ideilor rămâne un proces psihic individual care, deși se poate exprima prin mijloace diferite, rolul principal îi revine limbajului sonor.*

Limba, percepută ca și *cod* reprezentând „sistemul uman fundamental, sistemul verbal de semne”¹², „aspect abstract, general [...] o sumă de deprinderi și principii de organizare, sistemul care guvernează orice act concret de comunicare”¹³ sau instrument a cărui funcție principală este cea de comunicare, constituie fundamentul *gândirii*, iar *gândirea* se transmite prin intermediul *limbii*.

a manifestării conștiinței de sine prin realizarea unei relații plurivalente între eu și realitate.”

⁹ *Idem*, p. 47

¹⁰ Gh. Enescu, *Tratat de logică*, Editura Lider, București, 1998 [*Enescu, Tratat*], p. 7

¹¹ *Idem*, p. 7

¹² T. Slama-Cazacu, *Elementele comunicării, niveluri ale codului și limbaj – limbă – vorbire*, SCL, XX (1969), nr. 6, [T. S. Cazacu, *Elementele*], p. 609

¹³ *Tratat l*, p. 32

NOTĂ. *Se știe că nu există activitate umană străină de utilizarea limbajului. Acceptând opinia lui R. Jakobson care introduce, în descrierea actului de comunicare, codul lingvistic utilizat, mesajul transmis și conexiunea psihofiziologică sau contactul stabilit între interlocutori, precizăm că cele trei funcții ale limbajului sunt: funcția metalingvistică [marea majoritate a enunțurilor se referă, implicit sau explicit, la propriul lor cod], funcția poetică [enunțul, în structura lui materială, este considerat ca având o valoare intrinsecă, ca fiind un scop în sine] și funcția fatică [nu există comunicare în afara unui efort pentru a stabili și a menține contactul cu interlocutorul, precum și faptul că experiența vorbirii este trăită ca instituirea, prin simpla existență, a unor legături sociale sau afective] [Cf. O. Ducrot, J.M. Schaeffer, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, Editura Babel, București, 1996, p. 502 - 503].*

Lingvistica contemporană cercetează relația dintre *limbă* și *gândire* din perspectiva unității dintre ele. Considerându-le „planuri infuzate unul în celălalt”¹⁴, *limba* se sprijină pe *gândire* și, totodată, *gândirea* nu se poate forma în afara *limbii*. Funcția *limbii* este de a servi drept instrument al formării ideii, a participării ei nemijlocite la formarea ideii, de a înregistra schimbările în *gândire* prin modificări în inventarul lexical,¹⁵ dar și de a exprima „într-un mod specific, propriu, sistemul conținut (*gândirea* și experiența umană) [...]”¹⁶. Dar unitatea dintre *limbă* și *gândire* nu presupune identitatea lor. Prin *gândire* se înțelege „capacitatea de a oglindi sau chiar procesul oglindirii

¹⁴ P. Zugun, *Cuvântul. Studiu gramatical*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983 [Zugun, *Cuv.*], p. 19

¹⁵ Cf. L. Wald, *Progresul în limbă. Scurtă istorie a limbajului*, Editura Științifică, București, 1969, p. 201

¹⁶ Zugun, *Cuvântul*, p. 13

realității sub formă de noțiuni, judecăți, raționamente”¹⁷ și „are un mecanism mai perfecționat decât posibilitățile de exprimare [...]”¹⁸

Dar orice limbă se manifestă sub forma lineară a enunțurilor care reprezintă ceea ce se numește adesea «lanțul vorbirii». ¹⁹ Evenimentul comunicativ verbal²⁰ „eveniment fizic continuu, în secvență sonoră liniară, care se desfășoară în timp (pe axa temporală)”²¹ sau „un aspect individual, particular limbajului”²², *vorbirea* produce *gândirea* [după cum apreciază H. Wald în *Tensiunea gândirii*, Editura Cartea Românească, București, 1991], iar *gândirea* nu se reduce la *vorbire* pentru că, odată ivite, gândurile dobândesc o autonomie față de cuvintele prin care s-au format, dar nu pot ajunge independente față de *vorbire*. Din punctul de vedere al lingvisticii, *vorbirea* este «concretă», un aspect particular al *limbajului* și este „gândire pentru ceilalți.”²³ Un punct de vedere aparte în legătură cu conceptele de *limbă*, *limbaj*, *vorbire* a fost formulat de Eugeniu Coșeriu²⁴ care consideră că în *limbajul* articulat se pot distinge

¹⁷ *Tratat l*, p. 15

¹⁸ V. Șerban, *Teoria și topica propoziției în limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974 [*Șerban, Teoria*], p. 25

¹⁹ A. Martinet, *Elemente de lingvistică generală*, Editura Științifică, București, 1970 [*Martinet, Elemente*], p. 35

²⁰ C. Vlad, *Schiță pentru cercetarea semiotică a vorbirii* (I), SCL, XXIX (1978), nr.3, p. 28

²¹ G. Ciompec, C. Dominte ș.a., *Limba română contemporană*, vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, [*Ciompec ș.a., LRC*], p. 13

²² *Tratat l*, p. 33

²³ Vezi Parpală, *Limbă, limbaj, stil – o problemă de terminologie*, Lr, XXX(1981), nr. 1, p. 9 – 12; vezi și T. S. Cașacu, *Elementele*, p. 609 unde *limbajul* este definit ca „ansamblul de procese psihice și fiziologice (împreună cu o complexă activitate psihosocială) [...]”

²⁴ H. Wald, *Materialitate și idealitate în structura limbajului*, LR, XV(1966), nr. 6, p. 560. Vezi și H. Wald, *Rolul limbajului în formarea și dezvoltarea ideilor*, în „Cercetări filozofice”, nr. 4, 1955, p. 131-132

²⁴ E. Coșeriu, *Deontologia și etica limbajului*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, Tomul XXXIII, 1992-1993, Editura Academiei Române, Iași

două realități de bază: *actul lingvistic* și *limba* sau sistemul căruia actul lingvistic îi corespunde.²⁵ Potrivit definiției, poate fi considerat *limbaj* orice sistem de semne simbolice folosite pentru comunicarea socială, adică orice sistem de semne care servește pentru a exprima și comunica idei și sentimente sau conținuturi ale conștiinței.²⁶ Fiind, prin natura sa, dinamic deschis, liber și creator²⁷ și făcut de către și pentru vorbitori²⁸, *limbajul* este:

1. *vorbire* în general, independent de o limbă determinată;
2. totdeauna *vorbire individuală* într-o situație determinată;
3. *vorbirea* unui individ anume, pe răspunderea acestui individ.²⁹

[Coșeriu, *Deont.*]; E. Coșeriu, *Introducere în lingvistică*, Editura Echinocțiu, Cluj – Napoca, 1995

²⁵ Cf. Coșeriu, *Intr. lingv.*, p. 17

²⁶ *Idem*, p. 17

²⁷ Cf. Coșeriu, *Deont.*, p. 165

²⁸ *Idem*, p. 164

²⁹ *Idem*, p. 166

Pagin 1 sat goal inten ionat

II. Afirmarea și negația în logică

2. Se admite de obicei că evoluția *limbii* are loc în paralel cu evoluția *gândirii*. Așa cum găsim în *Scurtă istorie a lingvisticii*³⁰, încă din cele mai vechi timpuri s-au făcut observații asupra *limbii*, începând cu India cu *Vedanga*, primele documente de *limbă* care, plecând de la comentarea textelor vedice și a căror scop era păstrarea în forma ei tradițională, au fost numite «gramatici filologice». Însă aceste preocupări n-au reprezentat un suport pentru formularea unor teorii ale *limbii* pentru că ele abia în antichitatea greacă încep să se contureze. Tributară sub unele aspecte, în perioada de început, *gândirii* mitologice, *limba* nu era concepută ca un întreg, ci ca o clasificare a numelor. Principala problemă a teoriei *limbii* a fost aceea a raportului *gândire* – realitate, prefigurată încă de Platon, discutată mai ales din punctul de vedere al relației dintre obiecte și numele lor. Platon face distincție între *gândire* și *limbaj*. Pentru el, *gândirea*, percepută ca un discurs fără sunete, nu este altceva decât *afirmație* și *negație*³¹. Unii au fost adepți ai teoriei „de la natură”, înțelegând prin aceasta fie că numele este impus de natura obiectului, este o oglindă sau o imagine naturală a lucrului, fie că numele este dat în conformitate cu natura obiectului, este o imagine picturală a lui. Alții au adoptat teoria „prin convenție”, înțelegând prin aceasta fie că numele au fost date în mod arbitrar, fie că s-au impus prin uz, fie că au fost stabilite prin acord după anumite reguli. Perioada sofistilor se caracterizează prin interes pentru *limbă* pe mai multe planuri datorită faptului că se dezvoltă retorica, se creează normele genurilor literare

³⁰ Cf. Al. Graur, L. Wald, *Scurtă istorie a lingvisticii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1977 [Graur, Wald, *Scurt. ist. lingv.*]

³¹ Cf. A. Dumitriu, *Istoria logicii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969 [Dimitriu, *Ist. log.*], p. 97

legate de anumite variante dialectale³². Ei pun primii problema valorii *gândirii*³³. Aristotel analizează componentele procesului de comunicare: lucrurile, reflectarea lor în conștiință, cuvintele și semnele lor scrise [vezi Aristotel, *Organon*, I, ed. Mircea Florian, Editura Iri, București, 1997]. În *Despre interpretare*, ca și în *Analiticele prime și Metafizica* [vezi Aristotel, *Metafizica*, Editura Iri, București, 1989], Aristotel dezvoltă o teorie coerentă despre *afirmație* și *negație* și, mai ales, despre *negația* la nivel propozițional, cercetând acțiunea acesteia asupra diferitelor tipuri de propoziții. În concepția lui Aristotel, „o *afirmație* este enunțarea că ceva aparține la altceva, iar o *negație* este enunțarea că ceva nu aparține la altceva.”³⁴

NOTĂ. *Partea enunțului căreia i se afirmă sau se neagă apartenența a ceva este numele – obiect, iar partea care afirmă sau neagă subiectului o anumită apartenență este predicatul. De aici rezultă că o propoziție este adevărată dacă predicatul corespunde sau aparține subiectului sau dacă predicatul nu spune altceva decât subiectul* [vezi Aristotel *Met.*, p. 255 - 257].

Aristotel notează că putem afirma sau enunța o *propoziție* în concordanță cu starea de fapt a lucrurilor și, deasemenea, că putem enunța o *propoziție* căreia nu-i corespunde ceva în planul realității. În *Despre interpretare*, Aristotel grupează enunțurile în perechi astfel încât cel de-al doilea enunț să fie negarea primului. Excepția evidentă de la această regulă o constituie enunțurile nedeterminate, cum ar fi, de exemplu, „Omul este alb.” Singurul mod de a-l nega pe acesta este de a spune „Omul nu este alb”, dar, după cum

³² Cf. *Graur, Wald, Scurt ist. lingv.*, p. 23 – 28, 40 - 41

³³ Cf. *Dimitriu, Ist. log.*, p. 98

³⁴ *Aristotel, Despr. interpr.*, p. 165

subliniază Aristotel, aceste două enunțuri pot fi simultan adevărate.”³⁵

NOTĂ. Aristotel identifică trei forme de enunțuri care afirmă un predicat despre un subiect: singulare, universale și particulare. Într-un enunț singular, termenul subiect este numele unui individ care nu poate fi ca atare predicat despre nimic altceva, așa cum este exemplul „Callias”. Pe de altă parte, într-un enunț general, termenul subiect este un simbol pentru un gen, de exemplu „om”, astfel încât el poate fi predicat despre mai mulți indivizi. Enunțurile care se referă la genuri pot fi sau nu pot fi universale în cea ce privește domeniul lor. Astfel, „orice om este alb” este un enunț universal deoarece el vizează toate cazurile de umanitate și trebuie să fie distins de enunțul particular „Unii oameni sunt albi”. Partea cea mai importantă a teoriei sale tratează problema opoziției enunțurilor universale și a celor particulare. Prin combinarea distincției dintre enunțurile universale și particulare cu distincția dintre afirmative și negative se obține o clasificare a enunțurilor generale conform cu următoarea schemă în care fiecare tip este ilustrat de exemple oferite de Aristotel însuși.

³⁵ *Idem*, p. 167: „Dacă acum enunțăm universal că ceva aparține sau nu aparține unui universal, aceste două enunțuri sunt «contrare». Prin expresia „o enunțare universală despre un universal”, înțeleg propoziții ca „orice om este alb”, „nici un om este alb.” Când se enunță ceva despre universal, dar nu universal, propozițiile nu vor fi contrare, cu toate că înțelesul lor este uneori contrar. Ca exemple de enunțuri făcute despre universal, dar nu universal, putem lua propozițiile „omul este alb”, „omul nu este alb”. «Om» este universal, dar enunțarea nu este făcută universal, deoarece cuvântul «orice» nu exprimă însuși universalul, ci, mai degrabă, arată că ceva trebuie luat universal. Dacă totuși atât predicatul cât și subiectul sunt luate universal, propoziția astfel construită este contrară adevărului; nici o afirmație în care se enunță universal predicatul nu va fi adevărată. Propoziția «orice om este orice animal» este un exemplu de acest tip.

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe
www.editalumen.ro
www.lumenpublishing.com
sau din librăriile noastre partenere.

Oana Nesteriuc a absolvit cursurile Facultății de Litere din cadrul Universității "Babeș – Bolyai" din Cluj-Napoca, specializarea engleză – română în anul 1993. În perioada 1995 – 2004 a predat cursuri practice de limbă engleză în cadrul Facultății de Științe Economice și Administrație Publică din Universitatea "Ștefan cel Mare" din Suceava. În anul 2004 a emigrat în Canada unde s-a specializat în educația Montessori și a revenit în țară în anul 2017. În

prezent, predă cursul de comunicare în limba engleză studenților din anii I și II de la speciilzările Facultății de Științe Economice și din Suceava. Administrație Publică din cadrul Universității "Ștefan cel Mare"

Lingvistica contemporană cercetează relația dintre *limbă* și *gândire* din perspectiva unității dintre ele. Considerându-le «planuri infuzate unul în celălalt», limba se sprijină pe *gândire* și, totodată, gândirea nu se poate forma în afara *limbii*. Funcția limbii este de a servi drept instrument al formării ideii, a participării ei nemijlocite la formarea ideii, de a înregistra schimbările în gândire prin modificări în inventarul lexical, dar și de a exprima «într-un mod specific, propriu, sistemul conținut (*gândirea* și experiența umană) [...]» Dar unitatea dintre limbă și gândire nu presupune identitatea lor. Prin gândire se înțelege «capacitatea de a oglindi sau chiar procesul ogândirii realității sub formă de noțiuni, judecăți, raționamente» și «are un mecanism mai perfecționat decât posibilitățile de exprimare [...]»

[...]

Se admite de obicei că evoluția *limbii* are loc în paralel cu evoluția *gândirii*. Așa cum găsim în *Scurtă istorie a lingvisticii*, încă din cele mai vechi timpuri s-au făcut observații asupra *limbii*, începând în India cu Vedanga, primele documente de limbă care, plecând de la comentarea textelor vedice și a căror scop era păstrarea în forma ei tradițională, au fost numite «gramatici filologice».

Autoarea